

Niet schipperen, maar keuzes maken

Bart Robbers

Buitengewoon interessant, die golvende ontwikkelingen in de kunst. Engagement lijkt aan mode en trends onderhevig: of de kunsten keren zich in een algemene beweging af van de maatschappij, of ze storten zich de een na de ander in golven daar juist weer op. De deskundigen hebben er mooie analyses aan gewijd, en de betekenis ervan gedefinieerd, de artistieke waarde beoordeeld.

Maar wat heeft de politiek ermee te maken? Geven staatssecretarissen en cultuurwoordvoerders of adviescommissies aanwijzingen? En worden die dan werkelijk opgevolgd, al dan niet om praktische (financiële) redenen?

Ik heb altijd begrepen dat als kunstenaars het engagement zoeken, ze dat doen uit artistieke, theatrale noodzaak. Ik weet dat Nan van Houte met de toenmalige [NES]theaters al contact zocht met jongeren in de Bijlmer, voor er door nota's om gevraagd werd. Maar was de aanbeveling van Rick van der Ploeg in zijn cultuurnota, voorafgaand aan het vorige kunstenplan, ook ingegeven door artistieke noodzaak of door politieke correctheid? Je weet het maar nooit. Het is moeilijk bij kunstvormen als theater de producties te herleiden op actuele concrete gebeurtenissen, zoals 'na de moord op Van Gogh': daarvoor reageert het theater met zijn lange productietijd te traag. Maar als er dan engagement ontstaat, kan dat direct getoetst worden aan de reacties van het publiek; anders dan in de beeldende kunst en bijvoorbeeld film en televisie kan in de theaterzaal direct contact gemaakt worden tussen kunstenaar en publiek. En alleen bij het cabaret kan het productieproces van het hoofd van de kunstenaar tot het optreden voor het publiek maximaal verkort worden. Kun je met zoveel verschillende factoren in het algemeen blijven spreken over 'kunst en engagement'?

De verleiding is groot nu zelf ook te gaan analyseren: is het engagement van een beeldend kunstenaar, dat van een museum-directeur en dat van een podiumkunstenaar hetzelfde? En bij de laatsten: dat van een balletgezelschap en dat van een theatermaker? Ik ga ervan uit dat die analyses volop gemaakt zijn. Ik ga naar mijn stiel: de politiek. En bij de huidige verhoudingen tussen kunsten en politiek lijkt het dan bij uitstek te gaan over het enige gemeenschappelijke belang van de kunst als verzamelterrein: het geld. Niet over: de betekenis van deze discipline, deze schepingen, deze kunstvorm, deze instelling voor de maatschappij/de culturele ontwikkeling/de canon – dan zou je echt praten over engagement. Dan zou de politiek gevraagd worden naar wat ze wil, in plaats van dat ze gewezen wordt op wat zij aan de onaan-tastbare kunstwereld verplicht is.

Bart J. Robbers

was twaalf jaar woordvoerder kunsten in de gemeenteraad van Amsterdam en is nu vice-voorzitter van het Landelijk Bestuur van D66

Inhoudelijke discussie

De vraag naar kunst en engagement moet ik misschien eens op het eigen bord leggen. Waar is het engagement van de politiek met de kunst? Waarom wordt de behandeling van de cultuurnota's en de kunstbegrotingen altijd voorzien van een verwijzing naar de stelling van Thorbecke, die vervolgens leidt tot een handen-af-stellingname? Alsof na die keuze het denken over de juistheid ervan taboe is.

Is de bevoegdheid van de overheid ten aanzien van de kunst(begroting) een andere dan bijvoorbeeld ten aanzien van de onderwijs(begroting)? Is daar ook een Raad voor het Onderwijs die de minister over de verdeling van het budget adviseert? Of maakt de minister daar zelf de keuzen in spreiding, aantallen voorzieningen, eisen met betrekking tot kwaliteit, doelstellingen en eindtermen? En bij ruimtelijke ordening?

Natuurlijk zijn er grote verschillen, zelfs heel principiële. Maar er is toch ten minste eens over te praten of de Thorbecke-doctrine onaantastbaar moet blijven. Zijn de kunsten slechter af in landen als Frankrijk en Duitsland, waar veel meer overheidsgeld naar de kunsten gaat? De Nederlandse doctrine heeft ertoe geleid dat de afstand zo groot is geworden, dat de inhoudelijke discussie in de politiek (als ze al inhoudelijk is!) beperkt is tot één maal per vier jaar over alle kunsten in één besluit.

Waarbij degenen die het budgetrecht hebben op minstens vijftig onderdelen de inhoudelijke afweging van de adviescolleges terzijde schuiven. Waarom dan niet het geheel politiek ter discussie gesteld? Wat willen we politiek gezien in welke omvang wáár instandhouden? Politiek – dat woord betekende toch 'aangaande de inrichting van het openbare leven'? Hoort cultuur en kunst daar niet gewoon bij?

Laten we beginnen met een nuchtere ontmanteling van het huidige totaalsysteem, dat tot zoveel verkramping, bureaucratie en overheadkostenverzwaring heeft geleid. Ondanks

de voordelen van de meerjarige zekerheid.

De staatssecretaris heeft op zich genomen met voorstellen te komen, nog voor de eerste stappen in de nieuwe cyclus gezet worden. Dat is in feite binnen een jaar na het ingaan van de huidige periode, dit jaar dus nog. Hopelijk komen daar een behandeling op maat en een nieuw onderscheid uit: de grote nationale instituten verdienen een andere positie dan de vele tientallen kleine, experimenterende en zich ontwikkelende initiatieven. Wat is het gemeenschappelijke in hun belangen, dat die tegen elkaar moeten worden afgewogen? Wat is het gemeenschappelijke in hun taak, hun doelstelling, hun engagement? Vervolgens komt er natuurlijk uit dat voor verschillende disciplines en instellingen, verschillende perioden van commitment nodig zijn. Voor aangewezen terreinen zal aanzienlijk meer flexibiliteit nodig en mogelijk blijken.

Maar er zou ook uit kunnen komen, dat de politiek weer richtinggevend gaat kunnen optreden: zelf doelstellingen formuleren, initiatieven eisen, keuzes maken. Niet de verdelende rechtvaardigheid betrachten, maar de gedurfde posities postuleren. Afwijken van de bestaande rechten en automatische piloten van lang bestaande afspraken. Ter gelegenheid van de ingebruikneming van de Betuwelijn een opera bestellen bij Zuidam in plaats van de verplichte procenten aan landschapsversiering beschikbaar stellen. De brutalen aan de macht – maar niet te lang, want dan gaan ze hun brutaliteit consolideren in levenswerken.

Het engagement van de politiek met de kunsten bestaat nu uit wat sommigen onder politiek verstaan: een beetje schipperen, een beetje ruziemaken, een beetje vliegen afvangen en een beetje profileren. Ik droom van een engagement dat bestaat uit ruimte maken, mogelijkheden creëren en toekomst maken. Dat gaat niet over 'na de moord op Van Gogh' maar over de kwaliteit van de wereld van de tweede generatie na mij: de kleinkinderen van mijn zuster.